

ALTIN POST

Cemal Ünlü 1949 yılında Üsküdar'da doğdu. 1968-1970 yıllarında Muhsin Ertuğrul yönetimindeki LCC okulunda tiyatro eğitimi aldı. 1970'te Bakırköy Halkevleri Deneme Tiyatrosu'na katıldı. Mimar Sinan Üniversitesi Konservatuarı Tiyatro Bölümü'nü bitirdi. Konya Devlet Tiyatrosu'nda ve İstanbul Devlet Tiyatrosu'nda yönetmenlik ve oyunculuk yaptı. AÇOK (Anadolu Çocuk Oyunları Kolu) girişiminin içinde yönetici, oyuncu ve yönetmen olarak yer aldı. Üsküdar Şehir Tiyatrosu'nda bir sezon temsil edilen AÇOK yapımı *Mor Gezegen* oyununu yönetti (1975); *Keloğlan*, *Ferhad ile Şirin* oyunlarında oynadı. 1981-2014 yılları arasında çalıştığı İstanbul Devlet Tiyatrosu'ndan Şubat 2014 tarihinde emekliye ayrıldı.

1996 yılında Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi'nde açılan "Gramofon ve Taş Plak" sergisi danışmanlığında bulundu, sergi kataloğu ile birlikte *Operetler*, *Kantolar*, *Fanteziler* ve *Hafızlar*, *Gazeller*, *Şarkılar* CD albümlerini hazırladı. 1998'de Cumhuriyet'in 75. yılı için Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık adına üç CD ve kitapçıktan oluşan *Yurttan Sesler*, *Yeni Türkiye'nin Ezgileri* albümünü hazırladı. Aynı yıl İş Bankası Kültür Yayınları adına "Geçmişten Günümüze Türk Müziği" serisinin 3 CD ve kitapçıktan oluşan ikinci cildi *Alafranga* albümünü hazırladı. 1998-1999 yıllarında *Taş Plaklarda Saz ve Söz* ile 2000 yılında başlayıp 2025 yılına kadar devam eden *Sadânüvis* programı Açık Radyo ve Apaçık Radyo'da aralıklarla yayınlandı. 2004 yılında Gazeteciler Cemiyeti Radyo Başarı Ödülü'nü aldı. Türk kayıt tarihine ilişkin makaleler, ansiklopedi maddeleri yazdı; dinleti, konferans ve seminerler aracılığıyla Türk kayıt tarihini tanıttı. 2005'te *Git Zaman Gel Zaman: Fonograf, Gramofon, Taş Plak* kitabıyla ARSC (Association for Recorded Sound Collections) tarafından verilen Dünya Müziği Kaydı En Başarılı Araştırma Ödülü'nü aldı. Yaptığı albümlerin sayısı 30'a ulaşan sanatçının son çalışması 10 CD, 1 LP ve Türkçe-İngilizce kitaptan oluşan *Tanburi Cemil Bey Külliyyatı* Kalan Müzik tarafından 2016'da yayımlanmıştır.

Geleneksel gölge oyunu Karagöz'le ilgi çalışmaları da bulunan Ünlü'nün hazırlayıp sunduğu *Karagöz'ün Salıncak Sefası* 2002-2003, *Çifte Hamamlar* isimli Karagöz oyunu ise 2003-2004 döneminde Devlet Tiyatrosu AKM Oda Tiyatrosu'nda sergilendi. *78 Devirli Taş Plak Kayıtlarıyla Türk Gölge Oyunu Karagöz* isimli 2 CD ve Türkçe-İngilizce kitaptan oluşan albüm Kalan Müzik tarafından 2008'de yayımlandı. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Konservatuarı Tiyatro Bölümü'nde ve bazı vakıf üniversitelerinde tiyatro tarihi ve dramaturji dersleri verdi.

Kitapları: *Tohum Düştü Toprağa* (1981), *Git Zaman Gel Zaman: Fonograf, Gramofon, Taş Plak* (2004), *Rüzgâr Suyu Yazmıştı* (2009), *Söylemenin Vakti Var - Bir Yirminci Yüzyıl Bilgesi Refik Ahmet Sevengil* (2025).

CEMAL ÜNLÜ

Altın Post

Roman

YAPI KREDİ YAYINLARI

*Bulmaktır birinci Yasa
İkincisi Kaybetmek,
Üçüncü, “Altın Post” için Sefere çıkmak*

Emily Dickinson

O mevsimler süren yalnız ve özgür hayatım kalmadı...

Dökme demirden el kadar anahtarı göğüs cebine yerleştiren Kostas, güvende olduğunu göstermek için avcuyla iki kere göğsüne dokundu. Başkeşiş gözlerini kısıp, “Kalsın sende, kaybetme” diyerek anahtarı geri çevirmiş, merdiven başında bekleyen genç keşişin koluna tutunmuştu. Muavin Kostas’taydı bastonu. Genç keşişin kolu daha güvenli gelmişti, onun muşamba fenerle aydınlatıldığı merdivenden usulca iniyordu. Kalın camlı gözlüğünü burnunun üzerine düşürmüş olan Başkeşiş, ayakları basamakta yana yana gelmeden ötekine adım atmıyordu. Merdiven dertli kısmıydı yolun, basamaklar dar olduğu kadar diktiler. Zamanında manastır güvenliği için öyle yapılmış, sonradan genişletilmemişti. Küçük adımlarla telaş etmeden ziyaretçi binasının önündeki düzlüğe inen basamakları tamamladılar.

“Boşaldı mı buralar, bir şey kalmadı değil mi?” diye sordu Başkeşiş. Yanıt beklemeden haç çıkartıp binayı kutsadı. Diğer ikisi baş eğerek ona katıldılar. Ardından hep birden hatırlamış gibi kafalarını kaldırıp yukarı baktılar. Aşağılara indikçe büsbütün görünmez olacağını biliyorlardı, manastırın bulunduğu dağın tepesi bulut içindeydi. Şimdilik manastır hayal gibi seçilebiliyordu. Bulutlar çöktüğünde ne aşağıdan manastır ne de yukardan aşağısı görünürdü. Adında bile vardı, karanlığıyla meşhurdur manastır. Azize Meryem tasviri mum ve kandil isinden mi kararmıştı yoksa karalar içinde mi resmedilmişti? Belki manastırın güneş ışığı yoksulu kuytulugunda gözlere kara görünmüştü. Aziz Lukas ikonasında mucize aramamalı; mucize bugüne kalmasındaydı.

Kilisenin, küçük dua odalarının, kütüphaneyle yemekhanenin kandilleri hiç sönmezdi. Rutubet, karanlık yine de şükredilecek şeylerdi; böyle bir yaşam sunulmuştu onlara. Dağın keşfedilememiş bilinmez kaynağından gelen ayazması karanlıkta bırakılmaz, kurnasının başucuyla iki yanında yağ kandilleri yakılırdı. Suyu kayalardan sızarak kırk metre aşağıda biriken başka ayazma var mıydı acaba? Balıklı Ayazma suları mezarlık altından süzülerek

geldiğinden şifalıymış, öyle anlatırlardı. Kanı çekilmiş, güneş yüzü görmeyen manastır keşişlerinin dişleri dökülüp belleri bükülür, öksürüp dururlar, epeyce erken ölürlerdi. Keşişler yılın yarısından fazla gününü güneş bekleyerek geçirirlerdi.

İki gündür bulutlar degecekmişçesine yerlere inmişti. “Ayrılığı zora sokmamak için olsa gerek” diye düşündü. Sabah olmadan, karanlıkta yola çıkmayı sırf bu yüzden istemişti. Vadi içlerine, yukarılara, gürüldeyerek akan suların kaynağına doğru ilerleyen ıslaklık porsuk dallarını kırılacak kadar ağırlaştırmış, günler boyu sürmekte olan küskün boyun eğiše yataklık ediyordu. Kargaşalı bu keder zamanı yağacak yağmur perişanlık olurdu. Başkeşiş içinden “İyi olan ne var?” diye geçirdi.

Muşamba fenerin cılız ışığında yeniden yürümeye başlamadan, dönüp manastırın duvarlarına baktı. “Bin beş yüz yılın kapısına kilit vurmak bahtımızmış” dedi. Muavin Kostas, “Öyle oldu” diye karşılık verdi. Sonra elini uzatmış bekleyen Başkeşiş’e bastonunu uzattı. Başkeşiş koluna girmesini tekrar istedi genç keşişten. Toprak yola varıncaya kadar taş merdivenlerde yürüyecekler, sonra ağaçların arasından kıvrılarak inen toprak yola çıkacaklardı. Basamaklar daha genişlemişti, kolunu tutan keşişle yan yana yürüyorlardı şimdi; Başkeşiş bastonuyla basacağı yerleri yokluyor, hep yaptığı gibi adımlarını basamakta yan yana getirmeden ötekine inmiyordu. Köknarların, kestane ve sarıçamların arasından çeyrek saat kadar yürüyünce dere düzlüğüne varılacaktı. Diğerleri onları düzlükte bekliyorlardı. Üç gece önce köye gidenler kucaklarında komar demetleriyle dönmüşlerdi manastıra. Mihrabı, ayazmayı sanki yortu gününe hazır eder gibi bezemişlerdi. Keşişlerin manastırlarına bağlılığı, gideceklerine aldırış etmeden kucaklarında manastıra dal taşımaları hoşuna gitmişti Başkeşiş’in. Uzun zamandır gülmeyi unutan yüzü gülümsemişti. O sabah komar dallarını gördüğünde nasıl sevindiği aklına gelince içi ürpermişti. Kostas’ın anlattıklarına göre, gece köyde söylenen türkünün hüznündendi manastırın donatılması. Keşişlerin ayazma çeşmesinde ıslattıkları parmaklarını gözlerine sürdüklerini, ıslak parmaklarıyla komarlara dokunduklarını görmüştü az önce. Siyah aba paltosu, başındaki yün takkesi, köy kadınlarının gönderdikleri tiftik atkısı engel olamıyordu üşümesine. Ormanın ıslaklığıyla ateşten başka bir şey baş edemezdi.

Elbet her zaman bir kapısı olmuştur manastırın. Önceleri tahtadan olmalı. Soyguncuların 640'ta yağmalayıp manastırı ateşe vermelerinden sonra demir kapı konulmuştu. Artık hep demir kapısı oldu; oymalı, boyalı demirden kapılar. Avluya ancak tek kişinin geçeceği dar kapıdan varılırdı. Başkeşiş vaazlarında sözü merdivenlere, dar kapıya getirmeyi severdi. Manastır gösteriş yeri olmamalıydı. Ona göre gümüş çerçeveli resimler yerine toprak boyalı duvar resimleri, altın oyma yerine tahta mihraplar yeterliydi. Toprak çanakta yanan kandille altın şamdanların aydınlığı aynıydı. Manastır zenginliğiyle iştah kabartmamalıydı. Manastırların zenginliği okuduğunda, yazdığıındaydı. “Padişahların kitap bağışladığı kütüphanemiz bizim asıl zenginliğimiz. Eşkiya kitaptan anlamaz, zenginliği gümüşle altın şamdan, buhurdanlık zannederler. Öyle de sansınlar, bırakın” derdi. Günahların dışarda kalması için manastır kapıları hep örtülü dururdu. Manastır kapısından baştan çıkarıcı günaha dair hiçbir şey girmemeliydi. Keşişliğe günahattan uzak durmak için talip olunurdu. Günah sokaklarında dolaşılın çizmeler demir kapının ardında terk edilip manastır takunyalarıyla, çarıklarıyla değiştirilirdi.

Gece yarısında üç kez çan çalmış, manastırdakiler, yolluk yiyecek hazırlama vardiyasındakiler hariç, kilisede toplanmıştı. Vardiya sözcüğü eskiden denizci olan bir keşişten kalmaydı. Kapı beklemeye, sabah duasına uyandırmaya, kandil yağı değiştirme nöbetine vardiya denirdi. Muavin Kostas keşişlere hazırlıkların tamam olup olmadığını elindeki yazılı pusuladan tek tek sordu. Erkenden duyulacak çan sesiyle yolculuğun başlayacağını anlattı. Konuşmalar tamamlanınca Başkeşiş Gregoryadis kürsüye geçti, yanında getirdiği kitabı özenerek açtı. Sayfa arasındaki kumaş parçasını alıp kenara bıraktı, işitilmemiş bir metni okumaya başladı: “Kemirdiği ağacın özünü boşaltıp onu koflaştıran ağaç kurdu, geceleri gündüzden ayırt etmek için yaratılmamıştı. Bildiklerinin ötesinde başka bir hayatın olduğunu alevlerin ışığında öğrendi. Oburluğuna ah edecek, meraksızlığına içlenecek zaman kalmamıştı artık. Alev aydınlığı kavurucudur. Gözyaşları o sığa dayanamazdı. Küfür, ardından gelecek beddualar beyhude, günah çıkartma telaşı boşaydı. Küfrün nefesi ateşi söndüremez. Boynunda günahından başka şey takılı olmayana acımalıyız. Vay onların hallerine.”

Başkeşiş Gregoryadis Avlonyalıydı. Yolu nasıl olmuş buralara düşmüş anlatmaz, hiç konuşmazdı. Oysa susmak her şeyi çözmez.

Avlonya'yı kuşatmada ele geçiren Venedikli askerlerin soyundan geldiği, Ortodoks olmayı sonradan seçtiği söylentileri, buralara ondan önce ulaşmıştı. Uzun seneler Aynaroz manastırlarında kaldığını, güzel sesli okuyuculardan ilahiler öğrendiğini, zeytincilik bildiğini, zeytinyağından iyi anladığını söyler ve kütüphaneyi Aynaroz kütüphaneleriyle kıyaslar, başka şey anlatmazdı. Aynaroz'dan Trabzon'a başkeşiş atandığı çok görülmezdi. Avlonyalı Gregoryadis iyi bir adamdı, gelişinden kısa zaman sonra benimsenip sevilmişti. Başkeşiş olarak yönettiği ilk törende ilahilere katılmış, onun söyledikleriyle uyuşmayınca söylemekten vazgeçmişti. Onun bildikleri buraların dilinden olmayan ilahilerdi, koroya katılmadan başını öne eğip dinler, gözlerini yumar derin derin soluk alırdı. Akıllı ve bilgiliydi, buraların dilini çabuk öğrendi. Vaazlarında birbirine benzer şeyler tekrarlasa da coştugu olur arada, bu akşam yaptığı gibi yeni şeyler söylerdi. Tane tane anlatır, bazen eski söyledikleriyle uyuşmayan laflar ederdi. Manastırda yaşayanlar bir zaman geçince huyunu yadırgamaz olmuşlardı.

“İnsanların gücü yalnızca iki mucize yaratmaya yeter; insanın mucizesi sanat ve aşktır, diğerleri sıradan günlük işlerdir” derdi. “Artık mucize yaratma çağı geçti, inançlarımıza sahip olmayı becersek yeter. Aşk bir inançtır, inanmadan sevemezsin. İnanç körelirse onu yok edersin. Yok edecek sensin, başkası değildir.”

Gece yarısı olurken Başkeşiş vaazı bitirdi. “Kilise duvarlarındaki azizlerle veda zamanı gelmiştir” dedi. Sesini ilk kez yükselterek, “Onları düşünün, azizleri. Zorluklara katlanabilmiş inançlı kimselerdi onlar. Ödülleri sevgilerimizi kazanmak olmuştur. Gözlerimizin önünden eksik etmedik onları. Buraların mısırdan, arpadan başka nimet bilmez yoksul insanları, denizin getirdikleriyle karınları ancak doyan kardeşlerimiz; bağından, bahçesinden ayrılmak istemeyen kardeşlerimiz bizimle gelmiyor, burada kalıyorlar... Gün geçip devran dönünce kör inançlı kimseler olacaklardır. Kapadokya kilise resimlerinde oydukları aziz gözlerini, şifa diye bardağa koyup içtiklerini içtik. Korkarım akıbet aynı... Dindar olmak öteki dinlerin ermişlerine hürmetle başlar. İnsanın insana duyduğu öfkeyi ağaçtan, duvardan, evin bacasından çıkardığını, taş taş üzerinde bırakmamanın önü alınamaz bir haz olduğunu öğrendik. Firavunlar gibi ölümlerimizi kap kakakla, gerdanlığıyla gömdüğümüzü sanıyorlar. Ölmüşleri mezarlarında rahat bırakmıyorlar, büyük günah işlemektir bu.”

Manastır sabaha kadar ayaktaydı, kimse gözünü kırpmadı. Büyük kilisenin iç ve dış duvarlarında yer bırakmamacasına resmedilmiş aziz tasvirleri önünde dua okunup ilahi söylendi. Duvarlara resmedilenler azizlerin işleriyle mucizeleri idi. Dağın bir mağara ağzını andıran kuytuluklarındaki manastır yağmur, kar almazdı. Yatakhane duvarları rüzgârdan, yağmurdan korurdu manastırı. Duvarları aşır manastıra dolacak doğu rüzgârları nerde? Çok eskiden, belki kale duvarlarını andıran yatakhaneler kütüphane yapılmadan evvelde kaldı...

Al kanatlı başmelek tasviri önünde başlayan tören, Kapadokyalı Aya Yorgi'nin ejderhayla savaştığı resmin önünde sürmüştü. "Kapadokya'nın yerinde duramayan aygır ve kısrakları tıpkı efsanelerdeki gibi" dedi Başkeşiş. Cennetten kovulan Adem'le Havva'nın yüzlerindeki acıyı akıllarından çıkarmamalarını tembihledi. "Cennetten kovulmak kadar insan ruhuna ıstırap veren başka ne olabilir? Elmayı uzatan yılan, kurbanlarını beklediği cennetten neden kovulmaz? Biçare günahkârlar, çırcıplak bir başlarına kalmışlardır ortada. Ölüm döşegindeki Azize Meryem tasvirinde ağlaşan üç acılı kadının yüzlerini hep aklınızda tutun. Kederli yüzler olmasa resim eksik kalırdı. Sıradan insanlar çekilen ıstırapı gizleyemezler. Duvar resimlerindeki azizlerle ermişler her zaman temsil ettikleri kimseler olur. Değişmezler, hep aynı mucizeleri, acılarıyla anılırlar ve başlarından geçmiş olanlar her yeni gelenlere anlatılır. Ölümlüler gibi eğilip bükülmez onlar, çünkü ibret olsunlar diye resmedilirler. Acıyı ve ıstırapı, ölümle kalımı sıradan kimseler yansıtırlar. Ressamların dili olup konuşan onlardır. İbret olsun diye seçilenlerin vay haline."

Tören çocuk Mesih'in annesinin kucağında resmedildiği Tanrının Anası sureti önünde tamamladı. Köy kadınlarının yolladığı, üzerlerine tahta kalıplar basılmış liturya ekmeklerini çorbalarına doğradılar. Yiyip kalkarlarken çan üç kere çaldı; avluda, merdiven başında yükleri ve çıkınlarıyla toplandılar. Başkeşiş Gregoryadis, muavini Kostas'la birlikte kapiya giden merdivenlerin ilk basamaklarında dikilmişlerdi. Gregoryadis sesinin titremesine, gözlerinden akacak yaşa engel olamayacağını bildiğinden başlamadı, sustu. Yüzlerini karanlıkta seçemese de tek tek keşişlerine baktı. Avludakiler otuz kişi kadardı, limanda bekleyen gemiye gitmek için birazdan manastırı terk edecek olanlar bunlardı. Kitapları, ikonaları, şamdan

ve buhurdanlıkları iki hafta önce giden öncüler taşımışlardı. Arada bir iki firar olmuştu.

Başkeşiş, “Geçmiş hayatlarımız manastırda büsbütün terk edilemiyor” diye düşündü. “İnanmışlıkla bir yere bağlanmak kilerdeki kışlık erzaktan, kandillerin her gün tazelenen yağından, geceleri üstümüze çektiğimiz yorgandan önemli, hepsinin önünde gelir. Sonradan dövünmemek için inanıp bağlanmayı iş edinmeliyiz. Bir zaman gelecek manastırlar ıssızlaşacak; insanları derviş, keşiş olmaya iten pişmanlıklarla suçluluk duygusu hayatın içinde kaynayıp gidiyor. İnsanlar yaptıklarından utanç duymaz, kılı kıpırdamazken manastıra kapanıp neden dünyadan el etek çeksinler ki. Bir tek yetimhaneler kalabalıklaşıyor. Savaşlar anasız babasız çocuklar yaratmayı sürdürdükçe manastır değil, yetimhane gerekecek bize. Kaçan firarilere Allah selamet versin, yolları açık olsun. Hiçbir ağacın meyvesini beğenmeme kibrine sahip değiliz. İnsan ayırt edemeyiz, o kendini senden koparmadıkça.”

İşte kapıya kilidi vurup gidecek olanlar, avluda toplananlardı. Çıt çıkarmadan Başkeşiş’in diyeceklerini bekliyorlardı sırtında yükleri, ellerinde tahta bavullarla. Belki gidecekleri yeri, katılacakları manastırı söyleyecekti. Sonunda gayretini toparlayan Gregoryadis, “Yolumuz açık olsun, selametle gidelim varacağımız yere” dedi. “Bedenlerimiz dünyadaki varlığımızın tek tanığıysa ruhlarımız da hayatın sonsuzluğuna işarettir. Nerede soluk alıyorsak, hayatlarımız nerede sürmekteyse evimiz, barınağımız orasıdır. Şüphesiz şükretmeyi dualarımızda hem orası hem burası için noksan etmeyeceğiz. İnsanlara bağışlanmış armağanların büyüğü yaraların asla açık kalmayacağı, akan kanların duracağıdır. Mutlaka bir sonu olacaktır acılarımızın.”

Sonra yol vermek için yanlara çekilmişler, keşişler önlerinden geçip kapıdan çıkmışlardı. Başkeşiş’le yardımcısı ve yanlarındaki genç keşiş avlunun boşaldığından emin olduklarında merdivenlere yönelmişler, demir kapıyı çekip dışarı çıkmışlardı.

Muavin Kostas, “İyi ki ihtiyar konuşmaları duymadı” diye geçirdi içinden. Yürürken düşünüyordu, ihtiyar keşiş Leonidas, “İnsanlara bağışlanmış en büyük ödül, dünyaya hiç gelmemiş olmaktır” derdi. “İkinci bağışsa olabildiğince erken vakitte ölmektir.” Başkeşiş Gregoryadis bu sözlerle öfkelenir, “Eski satirleri okuyup uyduruyorsun” diyerek çıkışırdı. Leonidas manastırın kıdemlisi olarak

sözünü sakınmazdı. Sakin sakin, “Avlonyalı,” derdi, “bizim Dionysos dediğimize Bakkhus derseniz elbette anlaşılamayız.” Başkeşiş Venedikli yanını hatırlatmak için söylenen bu sözden hoşlanmazdı. “Hırçın yapan nedir seni, kötülük arıyorsun her söylenende” derdi. Leonidas uzatmak istemediğinden artık üstelemez, “Derinlerde görünmez kusurları gizli hepimizin. İpliğimin birini çeksen bin yama dökülür” diye kesip atardı.

İçleri çinko kaplı sandıklarda buhurdanlıkların, kimsenin kaç yüz yıllık olduklarını bilemediği şamdanların, battaniyelere, yorgan kılıflarına sarılı kutsal resimlerle kütüphanenin limana taşınması üç gün sürmüştü. Köylülerden getirilen katırlar, arabalar taşınmanın yardımcısı olmuş, olağandışılık yaşandığını sezen çocuklar birkaç bakır kuruşlarını, sakladıkları kumbaralarını yoldan geçen keşişlere uzatmışlardı. Önden gidenleri Konstantinopolis’te karşılayanları olmuştu. Balıklı Manastırı’nda kalacaklar, günü geldiğinde Galata rıhtımına yanaşan gemiye bineceklerdi. Sandıklardakilerden bazıları belki orada bırakılacak, götürülecekler Galata’da konuldukları depodan alınıp son manastır keşişlerinin bindiği gemiye yüklenecekti. Çoğu mübadele yolculukları şilepten bozma gemilerle yapılmaktaydı. Manastırlar ve kiliseler için Trabzon-Samsun bölgesinden ruhanileri toplayacak yolcu gemisi ayrılmıştı. Geminin gidip geri gelmesi on beş günü buluyordu. Manastırın yatak, karyola, havlu, perde, kazan, tencere, tabak gibi eşyaları Trabzon’da bulunan Ermeni ve Katolik kiliseleriyle burada kalacak, gitmeyeceklerle yoksul Müslüman köylere verilmişti. Henüz bir iki ay önce, sonbaharda mahzene giren şaraplar köylere dağıtıldı; tabii un, yağ, fasulye, mercimek, bal ne varsa onlar da verildi. Bir kısmı geçen gece köyde akşam yemeği olarak yenilip içildi.

Başkeşiş biliyor ama söylemiyor olmalıydı. Muavini Kostas için bile bilinmezdi yolculuğun nerede son bulacağı. Canı sıkılıyor, bu duruma bir parça alınıyordu. Belirsizlikler tedirgin etmişti manastırı... İsyan mı çıkacak, kaçıp dağlarda mı saklanacak insanlar? Günlerce konuşulmuş, soruşturulmuş, sonuçsuz kalmıştı, nereye göçecekleri öğrenilemedi. Köyde merak edilen konu buydu: Nereye gidecekler, yurtları neresi olacaktı?

Dilinin kemiği olmayan Leonidas, yemekhanede etrafına toplanan keşişlere bunun Altın Post benzeri bir yolculuktan başka bir şey olamayacağını söylemişti. “Gemilere doluşarak güçle zenginli-

ğın simgesi Altın Post'u bulmak ümidiyle yola çıkmışlardı. Kolay geçmemişti uzun yolculukları. Pes edenleri çıktı. Ne çoğu yılmış, küsmüş, geri dönmeyi istemişlerdi. Bizler de o kadar kişiyiz, Argonotlar kadarız. İçlerinde Herakles, Kastor, Orfeus gibi yiğitler vardı, bizlerse kendi halinde kimseleriz, hiç savaşçı olmadık, olmayız da. Avuçları kürek çekmekten patlamış, yara bere içinde kalmışlardı onlar. Bizlerse kederimizi gemi bacasında tüten dumana salacağız. Herakles ant içmişti; konuksever deniz Pontos Eukseinos'a çıktıklarından beri öğrenen, kusmaktan öte işe yaramayanları defedecekti karaya ayak bastıklarında. Tayfaların isyancısı ilk fırsatta gemiden firar ettiler. Denize sırtlarını dönüp dağlara yürüdüler. Sonunda Karadağ'ın eteklerinde bu dereyi buldular. Adına İskalita, Altın-dere dediler... Köyler, kasabalar kurup burada yaşadılar. Onların umutlarının yerini kederimiz, küskün hallerimiz aldı bizim. Bilinen bir nesne olmamalı gerçek; anlaşılan herkesin tanıdığı bir nesne değilmiş bir zamanlar. Gerçeklik düşüncesi, insan oyalamak için uydurulmuş gözbağcılık olmalı. Altın Post serüveni olsa olsa macera düşünleri için uydurulmuş gerçekdışılıktır... İnsanlar hep eziyetle, acı çekmekle sınanmış, oradan oraya savrulup göçmüştür. Onlardan farkımız, elimizde mühürlü fermanlarla dolaşacak olmamız. Onların geldikleri yerlere bu gerçeklikle gideceğiz. Onlar söylence kahramanı, biz sürgün alayı."

Her aldığı solukta burun deliklerini sızlatan orman nemi uykusuzluğunu unutturmuştu Muavin Kostas'a. Gözlerini kırpmadan tüm gün ayakta geçecekti. Günlerce uyumuş da uyanmış gibi güçlü, dayanıklı hissediyordu kendini. Zihni olmadığı kadar işlekti, aklından geçenler şaşırtıyordu Muavin Kostas'ı. "Neler hatırlıyorum" diyordu. Önünde keşişe tutunmuş, bastığı yeri yoklaya yoklaya yürüyen, her ne yapıyorsa kitabına uygun yapan Başkeşiş'in manastırın kapısına kilit vuran adam olacağı geçer miydi aklından? Tabiat işlerini bizi şaşırtmak için görmüyorsa onu aşan güçler olmalı. Nasıl oldu, ne oldu da bu noktaya gelindi?

"Tayfayı kandırıp götüren mutlaka odur" diyerek gülümsemekle öfke arasında gidip geldi. Keşişliği seçtiğini söyleyerek bir telaşla manastıra kapanan gemiciyi hatırlıyordu. Başına toplanan gezmemiş, dünyayı tanımamış bozkır insanlarına gördüğü denizleri, limanları anlatırdı; ellerini havada çevire çevire konuşurdu. Kimi zaman nerede olduğunu, kim olduğunu unuttur, arsız yüz­süz ha-

liyle her şeyi alaya alırdı. Bir keresinde Başkeşiş Orta Çağ Katolik Kilisesi cezasıyla cezalandırmıştı onu. Yerdeki fındıkları diziyle kırdırmıştı. “Dünya patırtısından kaçıp kurtulmak için gemicilik en iyisidir, tabii miden sağlamsa. Gemiciliği beceremiyorsan manastır da iyidir; gözden uzaktır, üç öğün yemek verirler. Yalnızca sağlam bir günahın olmalı, günah işlememişsen aklın dışarda kalır, çabuk sıkılırsın” demişti. Başkeşiş manastırdan atacakken araya Muavin Kostas girmişti, “Cahildir bağışlayın” diye dil dökmüş, cezası diziyle fındık kırmaya çevrilmişti. Kostas inat ettiğini, acı içinde kıvranırken gık demediğini görünce araya girdiğine pişman olmuştu. Denizci tekin görünmemişi gözüne. Acısını içine atanlar ya yiğit soylu kimseler yahut öç almayı kafasına koymuş diş bileyenlerden çıkardı. Sabah duaları için omzunu silkerek, “Kolaylıkla kalkıyorum, keşişlikle gemicilik değişmez, aynıdır. İkisi de yarısı senden çalınmış gecelerdir” derdi. Nöbette olduğunda sabah duası için yatakhaneleri uyandırırken keşişlerin kulaklarına, “Haydin, gece vardiyası, gece vardiyası” diye fısıldardı. Firarilerden biri de oydu, belki elebaşıydı, başka kim olacak.

“Kanımızda var,” dedi Kostas, “ya hep bir ağızdan şarkı söyleyip oynayacağız yahut ayaküstü efsane uyduracağız. İki yüz elli azizin iki yüz elli hikâyesini anlatsan o kadar gün eder. Kostantinopolis’in efsanelerinin benzeri bulunmaz, hiçbir yerin efsanesi buradakilere yaklaşılamaz. Bunca yılda birikmiştir elbette. Gezmeye fırsat olmayacaktır, İstanbul’u hiç görmedim. Artık göremem de. Rıhtımda gemiden indirmezler bizi. Yaşadığımız kadar değil, gördüğümüz kadar bileceğiz. Ömrüm boyunca şunu düşüneceğim: Güzel bir manzarayı uzaktan seyretmek mi iyi, yoksa içinde olmak mı? Sonra Propontis’te, kutlu deniz Marmara’da yol alacak gemimiz. Peşinden Dardanel’i geçince Adalar Denizi Egeo Pelagos... Gemimize bir dişi yunus mu yol gösterecek? Gemici keşiş ne çok anlatmıştı Marmara’yı, arada oraların şarkılarını söylemişti. Bir zamanlar balık kemikleri tılsım yerine geçermiş. Marmara’da bir kocaman balık yakalanmış, o kadar büyükmüş ki benzerini ne gören ne duyan varmış. Balığı sığ bir suda bekletip küçük balıklara etlerini temizletmişler. Ak kemiklerini balıkların padişahı diye Sarayburnu duvarlarına asmışlar. Günün birinde, yüzyıllar boyu durduğu Bizans surlarından indirilmiş, yıkılmak üzere olan duvar onarılacakmış. Kemiklerin indirildiği sene balıkta kıtlık olmuş, tılsım bozulunca

denizlerin balığı kurumuş. Balıkçılar ayaklanmış. Padişah emriyle kemikler bulunup yerine konulmuş. Gözcülüğü Barba Nikoli adında Rum balıkçıya verilmiş, on para karşılığında kehanette bulunurmuş. Poli'nin meczupları meşhurmüş yahut akhevveleri.”

İskalita Vadisi'nin ötelere gitmek, yukarılara ulaşmak meseledir. Yolu yoktur; ancak şimsirlerin, taflanların ordan burdan fışkıran kuşburnular, Kafkas hanımellerinin arasında yol açarak ilerleyebilirsin. Meryem Ana Manastırı'nın bulunduğu Karadağ'ın dibinde yüz yıllardır gelip geçildiğinden orman seyrekleşir. Belki arabaların yüklerini boşaltması için düzeltilmiş bile olabilir. Bir zamanlar Altın Post cengâverlerini karşılayan dere, komar ağaçları arasından harman yeri büyüklüğündeki meydana ulaşır, ordan da aşağılara, denize doğru inerdi. Manastırın üç damı hemen yolun başlangıcındaydı. Katır ahırının yanı sıra yukarı çıkarılmak için bekleyen çuvalların, şişelerin, bal çömleklerinin, yağ tenekelerinin, şarap fiçilerinin konulduğu erzak deposu, göbek taşlı Türk hamamı bulunurdu. Dağın başında, su sıkıntısı çekilen bir manastır değildi Meryem Ana... Kemerlerle getirilen su avludaki çeşmenin deposunda toplanırdı. Ne zaman, kimin yaptırdığı bilinmeyen hamam, manastır hamamına odun taşıma külfetinden kurtarırdı keşişleri. Belli günlerde sabahdan yakılıp suyu hazır edilirdi. Hamamın yakılması odun ve erzak deposundakilerin yukarıya taşındığı günlere denk getirilirdi. Gün boyu yorulan keşişler temizlenip paklandıktan sonra manastıra çıkarlardı. Büyük şehirlerin çarşı hamamları gibi iş görürdü, arada köylerinden odun getirenler yıkanıp giderlerdi... Keşişler odalarındaki ocakların odununu kendileri kesip taşırlardı. On katır yükü odun getirse beşi kendisine, üçü mutfağa, ikisi de ihtiyar keşişlerin odasına giderdi. Yukardaki hamamı yaşlılar, aşağı inemeyen hastalar kullanırdı.

Depodaki un, bulgur, pirinç, çuval çuval mercimek, sepetler dolusu fındık, keşişlerin eylül başında toplayıp kuruttukları Maçuka cevizleri, helvacı kabakları, saman arasında saklanan limonlar, çuvala soğan, patates, tenekeler dolusu gazyağı çoktan köylere pay edilmişti. Karyoların, dolapların, çamaşır teknelerinin, helva kazanlarının, kepeçelerin, et satırlarının aşağıya indirilmesi günler sürmüştü. Köylüler katırlarıyla, arabalarıyla götürmüşlerdi manastır eşyalarını. Son gece uyumamaları bir parça da yatacak yer olmayışındandı. Trabzonlu bal tüccarlarına satılmıştı kovanlar.